

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
КАФЕДРА ГЕНЕТИКИ, СЕЛЕКЦІЇ І НАСІННИЦТВА
ІМ.ПРОФ. М.О. ЗЕЛЕНСЬКОГО

ТЕМА ЛЕКЦІЇ:
**ЗАКОНОДАВЧА НОРМАТИВНО-
ПРАВОВА БАЗА СИСТЕМИ
СОРТОВИХ ГЕНЕТИЧНИХ
РЕСУРСІВ РОСЛИН УКРАЇНИ**

Викладач: Зінченко Олеся Анатоліївна

A stylized, layered mountain range graphic in shades of blue and teal, located at the bottom right of the slide.

Питання для розгляду:

1. Законодавча нормативно-правова база;
2. Основні положення змін до законодавства в сфері охорони прав на сорти рослин;
3. Міжнародна угода про співробітництво в сфері збереження і використання генетичних ресурсів культурних рослин.

- ◆ Генетичне різноманіття рослин, зосереджене у Національному генбанку рослин України, є основою ефективного виконання державних програм з селекції, біотехнології, генетики, фізіології, біохімії, захисту рослин. При цьому мають значення усі категорії генофонду, що представлені колекційними зразками.

- ◆ Важливими джерелами цінних генів, що контролюють ознаки продуктивності, якості продукції, адаптивності до абіотичних і стійкості до біотичних чинників довкілля, технологічності вирощування та переробки продукції, здатності засвоювати ресурси середовища, є стародавні сорти і форми, культурні та дикорослі споріднені види рослин.

- ◆ Генетичне різноманіття рослин є одним з ключових ресурсів для вирішення нагальних проблем України:
- ◆ забезпечення продовольчої, енергетичної, екологічної, безпеки;
- ◆ охорони здоров'я, підвищення добробуту, загальної та професійної освіти населення.

- ◆ На генетичній різноякісності культур та їх сортів, що вирощуються за мінливих природних та економічних умов, базується виробництво продукції рослинництва, яка є сировиною для виготовлення різноманітних продуктів харчування, кормів для тваринництва, екологічно сприятливих для людини тканин, лікарських препаратів, парфумів, будівельних матеріалів, інших видів промислової продукції.
- ◆ Рослини - найбільш ефективний акумулятор сонячної енергії. Тому все більшого значення набувають так звані „енергетичні” рослини для виробництва біопалива.

Міскантус гігантський

Photo By Ted Chen ... Taiwan

- ◆ Важливе значення надає генетичним ресурсам рослин світове співтовариство, про це свідчить прийняття Конвенції про біологічне різноманіття (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.)

Конвенція по біологічному різноманіттю (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.)

Мета – збереження біорізноманіття,
постійне використання його компонентів і
спільне отримання на справедливій і однаковій
основі **вигод** що пов*язані з використанням
генетичних ресурсів, у тому числі шляхом
надання необхідного доступу до
генетичних ресурсів.

Стаття 1

Про схвалення Концепції формування національних сортових рослинних ресурсів

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
Р О З П О Р Я Д Ж Е Н Н Я
від 2 серпня 2005 р. N 302-р

Київ

Про схвалення Концепції формування національних сортових рослинних
ресурсів на 2006-2011 роки Схвалити Концепцію формування національних
сортових рослинних ресурсів на 2006-2011 роки, що додається.

Прем'єр-міністр України

Ю.ТИМОШЕНКО

Інд. 22

СХВАЛЕНО

розпорядженням Кабінету Міністрів України
серпня 2005 р. N 302-р

від 2

1. Проблема, для розв'язання якої розробляється Концепція

➡ Сортовим рослинним ресурсам належить особлива роль в економічному і соціальному розвитку України, насамперед у стабілізації та збільшенні обсягів виробництва продукції рослинництва як основи продовольчої безпеки держави. До

➡ Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні, занесено майже 4 тис. сортів, які належать до 340 видів переважно сільськогосподарських, а також лісових, квітково-декоративних та інших рослин.

➡ Подальше формування сортових рослинних ресурсів, передусім за рахунок сортів рослин вітчизняної селекції, потребує вдосконалення механізму його законодавчого, організаційного, науково-технічного, технологічного, фінансового, кадрового та іншого забезпечення.

➡ Державних коштів, що виділяються на проведення державного випробування сортів рослин, недостатньо, а питання залучення недержавних інвестицій до цього часу не вирішено. Неврегульованими залишаються також питання науково-технічного, кадрового та інформаційно - консультаційного забезпечення. Відсутній механізм взаємодії державних і недержавних установ та організацій у формуванні сортових рослинних ресурсів.

2. Аналіз причин виникнення проблеми

Основними причинами виникнення проблеми є:

—> невідповідність фактичних обсягів виробництва продукції рослинництва потребам внутрішнього та зовнішнього ринку внаслідок неефективного використання сортових рослинних ресурсів у зв'язку з недостатнім їх вивченням під час проведення державного випробування;

—> неврегульованість ринкових відносин у сфері цивільного обігу сортів рослин, що призводить до дисбалансу попиту та пропонування на ринку сортів рослин;

—> низькі темпи реалізації науково-технічного потенціалу в галузі селекції в рослинництві;

—> недостатні мотивація та підтримка з боку держави у справі створення нових сортів рослин вітчизняної селекції та розвитку насінництва;

—> відсутність сховища сортових рослинних ресурсів для тривалого зберігання сортового генофонду рослин;

—> недостатнє фінансове, матеріально-технічне, наукове, кадрове, інформаційно - консультаційне забезпечення державної науково - технічної експертизи сортів рослин та проведення робіт і з створення нових сортів рослин вітчизняної селекції та розвитку насінництва.

3. Мета та основні завдання Концепції

Мета Концепції полягає у сприянні реалізації державної політики щодо забезпечення формування сортових рослинних ресурсів та їх ефективного використання.

Основними завданнями Концепції є:

—> державне регулювання цивільного обігу сортів рослин; створення нових сортів рослин вітчизняної селекції та розвиток насінництва (у тому числі первинного);

—> гармонізація державної політики України у відносинах, пов'язаних з використанням у господарській діяльності прав інтелектуальної власності на сорти рослин, з державною політикою країн - членів Європейського Союзу та інших провідних країн світу;

—> підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції рослинництва та продуктів її переробки на внутрішньому та зовнішньому ринку.

4. Обґрунтування оптимального варіанта розв'язання проблеми

Аналіз шляхів розв'язання проблеми у країнах Співдружності Незалежних Держав, Європейського Союзу та Міжнародного союзу з охорони нових сортів рослин дає можливість стверджувати, що розвиток селекції в рослинництві відіграє вирішальну роль при формуванні сортових рослинних ресурсів, а проведення державної науково-технічної експертизи сортів рослин шляхом застосування регуляторних, контролюючих та консультативних механізмів є оптимальним безальтернативним варіантом забезпечення формування сортових рослинних ресурсів та їх правової охорони.

Такий варіант розв'язання проблеми створює умови для залучення до розгляду цього питання громадськості, інституту представників інтелектуальної власності на сорти рослин та уповноважених на проведення експертизи сортів рослин закладів.

5. Шляхи розв'язання проблеми

Проблему формування сортових рослинних ресурсів передбачається розв'язати шляхом:

— забезпечення пріоритетності розвитку державної системи з охорони прав на сорти рослин у проведенні внутрішньої та зовнішньої державної політики в бюджетній, кредитній, ціновій, страховій, податковій та регуляторній сфері;

— удосконалення нормативно-правової бази, пов'язаної із забезпеченням захисту прав на сорти рослин;

— розроблення механізмів взаємодії державних і недержавних установ та організацій у забезпеченні формування сортових рослинних ресурсів;

— розвитку науково-технічної, інноваційної діяльності та стандартизації у сфері інтелектуальної власності на сорти рослин, включаючи сортовивчення та сортознавство;

— започаткування підготовки фахівців за освітньо кваліфікаційними рівнями бакалавра та магістра;

— формування довідково - інформаційної та консультаційної системи господарської придатності та охороноздатності сортів рослин.

6. Фінансове забезпечення

Формування сортових рослинних ресурсів здійснюватиметься за рахунок:

— коштів державного бюджету, в тому числі надходжень від сплати зборів за дії, пов'язані з набуттям, здійсненням та охороною прав на сорти рослин, а також надання платних послуг (виконання робіт), реалізації побічної продукції та проведення науково – виробничої діяльності закладів експертизи державної системи охорони прав на сорти рослин;

коштів міжнародного благодійного фонду сприяння охороні інтелектуальної власності та грантів, міжнародної технічної допомоги;

— коштів державного фонду з формування сортових рослинних ресурсів;
інших джерел.

7. Очікувані результати

Реалізація Концепції дасть можливість забезпечити:

→ створення нових вітчизняних сортів рослин та розвиток насінництва,

→ збільшення обсягів виробництва та підвищення якості продукції рослинництва, конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринку, що сприятиме збільшенню щороку валового доходу в галузі рослинництва до 6 млрд. гривень, у тому числі за рахунок сортових ресурсів:

- зернових культур з більшою врожайністю - до 2 млрд. гривень, з кращою якістю зерна - 0,7 млрд., з підвищеною стійкістю до обсипання, вилягання, враження хворобами і шкідниками - 0,51 млрд.;

- цукрових буряків з підвищеною цукристістю - 0,9 млрд.;
- високо олійного соняшнику - 0,36 млрд.;
- картоплі з підвищеним вмістом крохмалю - 1,3 млрд.;
- кормових культур з підвищеним вмістом перетравного протеїну - 0,28 млрд. гривень.

Законодавча
нормативно-правова база

загальне
законодавство

спеціальне
законодавство

Законодавча база охорони прав на сорти рослин

Основні положення змін до законодавства в сфері охорони прав на сорти рослин

термінологію Закону “Про охорону прав на сорти рослин” приведено у відповідність до європейських та міжнародних вимог, зокрема:

селекціонер – автор сорту; особа, яка має трудові чи цивільно-правові відносини з автором сорту щодо виведення або винайдення і поліпшення сорту; правонаступник (спадкоємець) першої або другої із згаданих вище осіб, залежно від конкретного випадку;

дано визначення таких понять як “експертний заклад”, “компетентний орган”, “об’єкт заявки”, “батьківські компоненти” і т.д.

Основні положення змін до законодавства в сфері охорони прав на сорти рослин

- ◆ Чітко розмежовано повноваження у сфері охорони прав на сорти рослин між Кабінетом Міністрів України, Контролюючим органом (Державною службою з питань безпечності харчових продуктів і захисту споживачів (Держпродспоживслужбою) та Компетентним органом (центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони прав на сорти рослин) (Мінагрополітики). Саме Мінагрополітики дає державне замовлення на проведення науково-технічної експертизи у сфері охорони прав на сорти рослин.

Ефективність здійснення державного управління у сфері охорони прав на сорти рослин вимагає збалансованого співвідношення централізації і децентралізації, сумісності функцій в межах компетентності одного органу, підтвердження наявності відповідності ресурсів та матеріально-технічної бази.

Для прикладу, провідна країна ЄС Франція вибудувала організаційну структуру у сфері охорони прав на сорти рослин у безпосередньому підпорядкуванні Міністерства сільського господарства Франції, що виконує аналогічні функції Міністерства аграрної політики та продовольства України. Аналогічний підхід діє в Угорщині, Польщі, Німеччині, Чехії та ін.

Основні положення змін до законодавства в сфері охорони прав на сорти рослин

- ◆ Введення в структуру державної реєстрації прав на сорти рослин Експертного закладу уповноваженого Компетентним органом на виконання окремих повноважень у сфері охорони прав на сорти рослин.

Мінагрополітики уповноважує експертний заклад на виконання окремих повноважень у сфері прав на сорти рослин, якщо він відповідає таким вимогам:

- є юридичною особою – резидентом України;
- може підтвердити відповідний рівень компетентності;
- має належну кількість кваліфікованого персоналу, що працюють на постійних умовах,
- не є суб'єктом насінництва та розсадництва;
- не використовує фінансові та матеріальні ресурси заявника;
- має належне інформаційно-технічне забезпечення;
- має акредитовані лабораторії (центри);
- має систему управління якістю;
- не має комерційної заінтересованості щодо об'єктів заявки;
- має належну матеріально-технічну базу.

Основні положення змін до законодавства в сфері охорони прав на сорти рослин

систематизовані та більш детально виписані права автора сорту та роботодавця на подання заявки;

- врегульована норма Закону щодо спрощення процедури подання заявки на набуття прав, зокрема:

якщо заявника можна ідентифікувати як селекціонера на підставі інформаційного обміну між компетентними органами держав-учасників або державами-членами Міжнародного союзу з охорони нових сортів рослин, договір про передачу права на подання заявки не вимагається.

Ключові недоліки діючої системи охорони прав на сорти рослин в Україні

- ◆ розбалансованість функцій з охорони прав на сорти рослин, відсутність чіткої організаційно-адміністративної структури;
- ◆ відсутність ефективної системи захисту авторських прав через надмірний бюрократизм процедури реєстрації прав на сорти рослин

Закон України “Про охорону прав на сорти рослин”

Стаття 14 Придатність сорту для поширення в Україні

Сорт вважається придатним для поширення в Україні, якщо він *відмінний, однорідний та стабільний, може бути використаний для задоволення потреб суспільства і не заборонений для поширення з підстав загрози життю і здоров'ю людей, нанесення шкоди тваринному і рослинному світу, збереженню довкілля.* Критерії заборони поширення сортів в Україні розробляються Компетентним органом і затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Критерії

занесення до Державного реєстру сортів рослин,
придатних для поширення в Україні

1

- **Продуктивність**

2

- **Стійкість до біотичних та абіотичних чинників довкілля**

3

- **Якість, безпечність**

Стаття 25. Експертиза заявки

Експертиза заявки має статус державної науково-технічної експертизи. Вона проводиться з метою встановлення відповідності заявки і сорту вимогам цього Закону та підготовки обґрунтованих експертних висновків і рішень за заявкою.

Державна реєстрація сортів та прав на них

Міністерство аграрної політики та продовольства України
ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ЗАЯВОК НА СОРТИ РОСЛИН

Міністерство аграрної політики та продовольства України
ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ВЛАСНИКІВ ПАТЕНТІВ
НА СОРТИ РОСЛИН

Міністерство аграрної політики та продовольства України
ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР
СОРТІВ РОСЛИН ПРИДАТНИХ ДЛЯ ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Міжнародна угода. Угода про співробітництво в сфері збереження і використання генетичних ресурсів культурних рослин

- ◆ Угоду ратифіковано Законом N 1452-III (1452-14) від 10.02.2000р.
- ◆ Для цілей цієї Угоди наведені нижче терміни мають такі значення:
- ◆ генофонд рослин - генетична різноманітність культурних рослин та їхніх диких видів;
- ◆ генетичні ресурси рослин - рослинний матеріал, який являє собою потенційне джерело цінних генів для використання в селекційних програмах;
- ◆ культурні рослини - рослини, що культивуються;

- ◆ національні колекції генофонду рослин - колекції генетичних ресурсів рослин, які знаходяться у державному віданні;
- ◆ спільні сорти та гібриди сільськогосподарських культур - сорти та гібриди, створені на основі спільних міжнародних селекційних програм в рамках договорів, угод чи контрактів;
- ◆ спільні експедиції - експедиції по збиранню зразків генетичної різноманітності рослин, які проводяться на території однієї із Сторін за участю її спеціалістів.

- ◆ Основними цілями і завданнями співробітництва Сторін є:
- ◆ здійснення взаємовигідного обміну генетичними ресурсами культурних рослин та їхніх диких видів;
- ◆ здійснення спільних наукових програм стосовно розробки методів вивчення, ефективного використання і збереження генофонду рослин;
- ◆ участь у спільних експедиціях для взаємного поповнення національних колекцій генофонду рослин;

- ◆ створення спільних колекцій з окремих культур та їхніх груп;
- ◆ проведення спільних екологічних досліджень з метою одержання вихідного матеріалу для створення перспективних сортів та гібридів сільськогосподарських культур;
- ◆ сприяння у створенні національних банків генетичних ресурсів рослин на основі обміну генофондом, методами роботи і технологіями;
- ◆ створення спільних комп'ютерних баз даних про національні генофонди для прискореного використання генетичних ресурсів у селекційних програмах;

- ◆ Ефективне використання світового генетичного різноманіття рослин, його збереження у життєздатному стані і генетичній автентичності для нинішнього та майбутніх поколінь, цілеспрямована інтродукція нових сортів і форм з потрібним рівнем прояву спадково обумовлених господарсько-біологічних ознак, всебічне вивчення за цими ознаками, інвентаризація, моніторинг і оперативне управління за допомогою комп'ютерних інформаційних систем є підґрунтям для високопродуктивного і стабільного рослинництва, а у кінцевому рахунку для економічного розвитку країни.

ЗАКОНОДАВЧА БАЗА УКРАЇНИ У СФЕРІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ РОСЛИННИХ СОРТОВИХ РЕСУРСІВ (охорона прав нових сортів рослин, обіг насіння і садивного матеріалу)

Назва	Розділ
Кодекси України	
Цивільний	Гл.42
Господарський	Гл.16
Митний	Гл.45
Про адміністративні правопорушення	Ст.512, 1041, 255
Кримінальний	Ст.177
Закони України	
“ Про приєднання України до Міжнародної конвенції по охороні нових сортів рослин ”	
“ Про охорону прав на сорти рослин ”	
“Про насіння та садивний матеріал”	Ст. 19 - 21
„ Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу ”	В частині віднесення сфери інтелектуальної власності до пріоритетної

Література.

- ◆ 1. Second Global Plan Of Action for Plant Genetic Resources for Food and Agriculture. Adopted by the FAO Council, Rome, Italy, 29 November 2011. – FAO, 2012. – 91 p.
- ◆ 2. Рябчун В.К., Богуславський Р.Л. Генетичні ресурси рослин та їх роль у селекції // Теоретичні основи селекції польових культур. – Харків, 2007 – С. 363-394.
- ◆ 3. Рябчун В.К., Кириченко В.В., Богуславський Р.Л. Роль генетичних ресурсів рослин у виконанні державних програм // Генетичні ресурси рослин. – 2008. – № 5. – С. 7-13.
- ◆ 4. Кобизева Л.Н., Безугла О.М., Богуславський Р.Л. Збагачення національного генбанку рослин України зразками генофонду зернобобових культур вітчизняного та зарубіжного походження // Генетичні ресурси рослин. – 2010. – № 8. – С. 9-20.
- ◆ 5. Diederichsen A., Rozhkov R. V., Korzhenevsky V. V., Boguslavsky R. L. Ukrainian - Canadian Resources' Expedition In The Crimea In 2009 // Бюллетень Никитского ботанического сада. – 2010. – Вып. 101. – С. 5-13.

Дякую за увагу !!!